

De Biesbosch-excursie

door

I. A. KAIJADOE

Op 3 en 4 Juli 1954 maakte een klein aantal leden een excursie naar de Biesbosch. Het waren de heren R. BATTEN, P. J. BRAKMAN, beiden coleopterologen, P. C. HEYLIGERS, biologisch student, van wie het plan was uitgegaan en die tevens de organisatie op zich had genomen, en schrijver dezes, lepidopteroloog, die verder enkele hoogtepunten op de gevoelige plaat vastlegde. Het was erg jammer, dat de deelneming aan deze excursie zo gering was.

Wij vertrokken vanuit Lage Zwaluwe met de buitenboordmotorboot, die ook verder als vervoermiddel diende in deze waterrijke streek. De heer HEYLIGERS, door een speciale studie bijzonder bekend met dit gebied, fungeerde als gids en stuurman. Hoewel de excursie niet lang van duur was, had iedereen veel bagage bij zich. In de Biesbosch is niets te krijgen en wij moesten zelfs ons drinkwater meenemen. Wij hadden gelukkig voldoende en de meegenomen waterzuiveringspillen behoeften geen dienst te doen.

Het weer was, vooral de eerste dag, verre van gunstig. De lucht was bedekt en er woei een vrij koude wind. Het eerst werd de Boerenplaat bezocht. Deze plaat ligt bij vloed geheel onder water, bij eb is het een sinister modderveld, begroeid met biezen en lisdodden. Aan kevers leverde het weinig op, vlinders waren er helemaal niet. Hier gebruikten wij, gezeten op een lap plastic, zo goed en zo kwaad als het ging de lunch. Men kan zich nauwelijks voorstellen, dat hier vroeger welvarende dorpen lagen, waar nu eb en vloed vrij spel hebben. Het volgende terrein, de Deenplaat, leverde meer op. De vegetatie is hier rijker, er groeien onder meer ook riet en wilgen, die vloedbossen en een jungle vormen, welke maar weinig onderdoet voor die in de tropen.

Er zijn reeds stemmen opgegaan om dit gedeelte tot natuurmonument te maken; ik kan van ganser harte de mijne erbij voegen. De kevermannen begonnen ijverig te kloppen en te slepen. HEYLIGERS en ik keken scherp rond. Mijn ervaring is, dat kijken vaak betere resultaten geeft dan het gebruik van allerlei instrumenten, die men nog moeizaam mee moet dragen ook.

Op de wilgen bevonden zich verschillende soorten rupsen, een *Cerura*-soort, *Lycia hirtaria* Clerck en — merkwaardigerwijze — *Orgyia antiqua* L. Van deze laatste soort is het vijfje vleugelloos, maar de jonge rupsen worden door de wind verspreid. Ook met *hirtaria* is er iets merkwaardigs; ik kom er dadelijk nog op terug. Vervolgens ging het naar de Hoge Hof, een gebied, dat geheel droog blijft, ook bij vloed. Hier was direct veel meer te doen; wat de kevers betreft zat hier *Aromia moschata* L. in een perceel Duitse dod, en op de lagere vegetatie *Chrysomela graminis* L.

Wat de vlinders aangaat, ook hier enkele exemplaren van *hirtaria* als rups, evenals *Pieris rapae* L. De grote lepidopterologische verrassing kwam op de Noorder Jonge Deen. Op de daar groeiende wilgenstruikjes kwamen bij honderden de geelgestreepte rupsen voor van *Lycia hirtaria* Clerck. Het merkwaardige is, dat deze rupsen zich in de grond verpoppen. De Deen en de Noorder Jonge Deen nu komen vrij vaak onder water; deze laatste, zo deelde mij de heer HEY-

LIGERS mede, 6 à 8 keer op de 10 hoogwaters. Ook heeft hij daar wel eens de uitgekomen poppen van Sphingiden gevonden. Bij Sphingiden maakt de rups meestal een soort coconnetje, althans een ietwat verhard omhulsel van aangedrukte aarde. Dit is bij *hirtaria*, voor zover ik kon nagaan bij de kweek, niet het geval. Waarschijnlijk blijven er luchtkussens bestaan, want de vloed duurt lang genoeg om een pop te doen stikken. Een aantal rupsen heb ik meegenomen om ze thuis verder te kweken, wat vrij goed lukte. Enkele rupsen zijn echter gestorven aan een beruchte rupsenziekte, de flacherie. Het zou interessant geweest zijn om na te gaan, of deze zeer besmettelijke ziekte ook slachtoffers heeft gemaakt onder de talloze rupsen in de vrije natuur.

Na dit rupsen-reservaat te hebben onderzocht, scheepten wij ons weer in en zetten koers naar ons nachtverblijf, een vriendwerkerskeet. De keet bleek een stevig stenen huisje te zijn, gebouwd door de Rijkswaterstaat, met een betonnen vloer, waar muizen en ratten niet doorheen kunnen komen. Hier werd het avondmaal gebruikt. Op de primus werd de meegebrachte, met Biesboschwater aangelengde, geconcentreerde erwtensoep gekookt, en door de heer HEYLIGERS en mij smakelijk verorberd. De heren BATTEN en BRAKMAN hielden zich bij brood. Wegens vermoeidheid en gebrek aan goede lampen werd er besloten niet op licht te gaan vangen, maar te gaan slapen. Na een kleine consternatie, ontstaan, doordat de heer HEYLIGERS zijn cyaankalifles brak, begaven wij ons ter ruste op de met stro gevulde, ruw houten bedden. Ondanks het enigszins verdachte uiterlijk hiervan waren de entomologen de enige levende wezens tussen het stro en werden die nacht de rollen niet omgekeerd. Ook hadden wij geen last van muggen, mede doordat bij mij een flesje kajoepoetih-olie, dat in een van mijn zakken was opengegaan, mijn kleren doordrenkt had en een sterke geur verspreidde.

Na een redelijk goede nachtrust ontbeten wij vroeg met brood en Biesboschthee. Het weer was veel rustiger en zonniger. Nog enige vrienden werden bezocht en veel exemplaren van *Chrysomela graminis* L. buitgemaakt. De vloed dwingt de dieren hoger in de planten te klimmen. De permanente vangbussen leverden enkele Carabiden op. Rupsen en vlinders lieten verstek gaan, doch het varen door de zonnige kreken met de fleurige en geurige oevers was een genot op zichzelf. In toeristisch opzicht is deze excursie dan ook volledig geslaagd, een entomoloog wil echter meer. Naar dit unieke gebied, met zijn zoetwatergetijden, die twee meter verschillen, moeten meer excursies gemaakt worden. Er zal dan nog heel wat belangwekkends te voorschijn komen.

Nadat de onderzoekingen beëindigd waren, voeren wij naar Drimmelen, waar wij een van de schaarse bussen van de Zondagsdienst naar Breda konden nemen. Vandaar ging ieder zijns weegs en keerde naar huis terug.

Gaarne wil ik op deze plaats ook namens de andere excursisten, de heer HEYLIGERS hartelijk bedanken voor de voortreffelijke organisatie en het veilige geleide door de doolhof van modder en water van Nederlands meest woeste gebied.

Lijst van waargenomen en gevangen insecten

A. Coleoptera

- Bembidion semipunctatum* Donovan. (*adustum* Schaum.)
 „ *biguttatum* F.
 „ *concinnum* Steph.

Agonum assimile Payk.

Oodes belopioides F.

Odacantha melanura L.

Ilyobates nigricollis Payk.

Stenus calcaratus Scriba

Anthobium torquatum Marsh.

Telmatophilus schönherri Gylh.

Synaptus filiformis F.

Cantharis rufa L.

Malthodes guttifer Kiesw.

Silis ruficollis F., niet overmatig veel op riet, biezen en lage planten, behoort speciaal tot dit biotoop.

Mordellistena neuwaldeggiana Panz.

Aromia moschata L.

Gastroidea viridula de Geer, zeer gewoon op zuring.

Chrysomela graminis L., op *Lycopus europaeus* L., samen met larven. Hoewel EVERTS deze soort „op vele plaatsen niet zeldzaam” noemt, schijnt zij niet vaak te worden gezien.

Phyllodecta vitellinae L.

„ *laticollis* Suffr.

Plagiodes versicolora Laich.

Prasocuris phellandrii L., zeer gewoon op bies, Boerenplaat.

Galerucella nymphaeae L.

Polydrosus coruscus Germ.

Sciaphilus asperatus Bousd.

Sitona lineatus L.

Chlorophanus viridis L.

Cryptorrhynchidius lapathi L., schadelijk voor griendcultuur, kwam veelvuldig voor.

Dorytomus melanophthalmus Payk.

Apion apricans Hbst.

B. Lepidoptera

Naar de heer HEYLIGERS mededeelde, kan men geregeld vluchten trekkende Witjes waarnemen.

Pieris rapae L., e.l., Hoge Hof.

Cerura sp., rups op *Salix*, Deenplaat. Zal later vermeld worden.

Orgyia antiqua L., e.l. op *Salix*, Deenplaat.

Epione repandaria Hfn., waargenomen Hoge Hof.

Lycia hirtaria Clerck, als rups waargenomen op alle plaatsen, waar *Salix* groeit, het meest op Noorder Jonge Deen.

Nog enkele soorten zullen na het uitkomen worden vermeld.

C. Hemiptera

Acompus rufipes Willf.

Lygus campestris L.

Calocoris fulvomaculatus de G.

Orthotylus marginalis Reut.

Stbenarus roseri H.S.

Cicaden (gedetermineerd door de heer W. H. GRAVESTEIN):

Macropsis marginatus H.S.

Aphrodes bifasciatus L.

Oegstgeest, Regentesselaan 16.

Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera. Het tweede Supplement is verschenen. Het bevat het slot van de Pieridae (de Coliadinae) en het begin van de Lycaenidae: de Lycaeninae of Vuurvlinders en een deel van de Plebejinae of Blauwtjes. Prijs voor leden f 3,50 en voor niet-leden f 7.— Te bestellen bij de Bibliotheek, Zeeburgerdijk 21, Amsterdam-O.